

25. ŚWIADOMOŚĆ I DOJRZAŁOŚĆ SEKSUALNA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Świadomość i dojrzałość seksualna są elementami świadomego i dojrzałego przeżywania miłości. Dotyczy to jej wymiaru nie tylko fizycznego, ale też psychicznego, moralnego, społecznego i duchowego. Osiągnięcie zdolności do podjęcia działań seksualnych nie jest równoznaczne z osiągnięciem dojrzałości emocjonalnej czy społecznej. Gotowość do określonych działań musi łączyć się ze świadomością konsekwencji, które się z nimi wiążą oraz zdolnością do wzięcia za nie odpowiedzialności.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój emocjonalny i duchowy

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Zrozumienie znaczenia seksualności i dojrzewanie do niej

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Budowanie dojrzałości osobowej

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Znaczenie dojrzewania fizycznego i psychicznego człowieka.
- Znaczenie rozwoju emocjonalnego i kształtowanie się uczuć.
- Rozpoznanie swojej seksualności w kontekście dojrzałości emocjonalnej.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Rozwój fizyczny i psychiczny człowieka świadczy o jego naturalnym powołaniu do relacji międzyosobowych.
- Płeć jest darem i wartością kształtującą osobowość.
- Sensem jednej płci jest ukierunkowanie na płeć przeciwną.

→ ZASADY

- Szanuję swoją seksualność, płeć; staram się zrozumieć płeć odmienną.
- Moje dojrzewanie emocjonalne traktuję jako drogę do osiągnięcia dojrzałości.
- Otaczam się ludźmi, którzy właściwie i odpowiedzialnie traktują własną seksualność.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Seksualność przynależy do natury człowieka i jest jego wartością.
- Dziecko ma określoną płeć: biologiczną i osobową, stanowią one o indywidualności człowieka.
- Do określonej płci przynależy odpowiednie zachowanie, wyrażanie emocji i uczuć oraz relacja z innymi.

→ ZASADY

- Akceptuję płeć mojego dziecka, znam trudności i problemy, jakie pojawiają się w okresie dojrzewania fizycznego i psychicznego.
- Swoim postępowaniem i zachowaniem pokazuję właściwe role osobowe i społeczne danej płci.
- Pilnie obserwuję rozwój psychoseksualny mojego dziecka, rozmawiam z nim na tematy dotyczące seksualności, pomagam mu przezwyciężyć powstające trudności.
- Moja relacja osobowo-seksualna w małżeństwie i rodzinie pomaga dziecku zrozumieć płęknę, znaczenie i godność określonej płci.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Każdy wychowanek ma określoną płeć, zgodnie z nią przeżywa swoją osobowość.
- Seksualność człowieka jest jego wartością.
- Płeć biologiczną dziedziczymy, a płeć osobową kształtujemy poprzez wychowanie.

→ ZASADY

- Poprzez ukazanie różnic pomiędzy kobiecością i męskością, uczyć młodzież wzajemnego szacunku dla płci przeciwnej.
- Ukazują uczniom, że wiek dojrzewania nie musi być okresem buntu, ale czasem świadomego i twórczego formowania osobowości.
- Szkoła koedukacyjna wychowuje ku rozwojowi właściwych relacji z płcią przeciwną.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizujemy warsztaty w grupach niekoedukacyjnych. Chłopcy mają za zadanie określić, co z ich punktu widzenia świadczy o wyjątkowości kobiet, jakie cechy budzą ich szacunek; dziewczęta – analogicznie. Na koniec grupy przedstawiają efekty swoich przemyśleń i wymieniają się spostrzeżeniami.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Rozwój biologiczny, emocjonalny i osobowy młodego człowieka następuje harmonijnie. Młodzież akceptuje własną płć i zarazem rozumie ją jako formę dialogu z innymi ludźmi, jako sposób przeżywania swojego człowieczeństwa. Płć i jej ekspresja nie przybierają tylko podstawowego zachowania seksualnego, biologicznego. Rodzice i wychowawcy pomagają młodemu człowiekowi przeżywać i rozumieć swoją płciowość, rozwiązywać problemy i powstające napięcia w relacjach międzyludzkich. Jednocześnie jest to początek właściwego rozwoju młodego człowieka do osiągnięcia dojrzałości i świadomości seksualnej.

1.10. ZAGROŻENIA

Istnieje ryzyko braku akceptacji własnej płci. Młodzież nieudolnie, bez wsparcia pokonuje trudności związane z dojrzewaniem fizycznym i psychicznym. Młodzi nie rozumieją ról płci we własnej rodzinie, odrzucają seksualność jako formę dialogu z innymi. Może występować również zagrożenie brutalizacji zachowań wobec płci odmiennej, postawa użycia drugiego człowieka. Swoją płciowość młodzież może sprowadzać wyłącznie do przeżyć seksualnych. Rodzice i wychowawcy często nie dostrzegają problemów dojrzewającego człowieka. Nie potrafią rozmawiać, dyskutować i ukazywać właściwych form ekspresji płciowości ludzkiej. W ten sposób młodzi wchodzą w dorosłość zupełnie nieprzygotowani i niedojrzali do swych ról.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

LIRYKA PO POLSKU

*Pamiętam – księżyc był wysoko
i spały ptaki w dzikim winie,
i cisza była tak głęboko,
i tylko chrząszcz brzmiał w trzcinie...*

*Tuliłeś w dłoniach moje ręce,
usta szeptały moje imię
i wszystko było jak w piosence,
i tylko chrząszcz brzmiał w trzcinie...*

*Lecz nie trwa miłość nieskończenie,
wiedziałam – przecież wszystko minie,*

*został mi smutek i milczenie,
i tylko chrząszcz brzmi w trzcinie,
brzmi w trzcinie,
brzmi w trzcinie,
brzmi w trzcinie...*

↑ A. Osiecka, *Liryka po polsku*, w: tejże, *Najpiękniejsze wiersze i piosenki*, wybór M. Włodarski, wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 2016, s. 51.

MIŁOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Czystości nie sposób pojąć bez cnoty miłości. Ma ona za zadanie wyzwalać miłość od postawy użycia. Postawa ta, jak wynika z przeprowadzonych poprzednio w ramach niniejszego rozdziału analiz, wypływa i nie tylko (i nie tyle nawet) z samej zmysłowości czy też pożądlivosti ciała, ale z subiektywizmu uczuć, a zwłaszcza subiektywizmu wartości, który zakorzenia się w woli i stwarza bezpośrednio warunki sprzyjające różnym egoizmom – (egoizm uczuć, egoizm zmysłów). To najbliższe dyspozycje do „grzesznej miłości”, w niej zaś zawiera się właśnie owo nastawienie na „używać” osłonięte pozorami miłości. Cnota czystości, której zadaniem jest wyzwalać miłość od postawy użycia, musi uchwycić nie tylko samą zmysłowość i pożądlliwość ciała, ale poniekąd bardziej jeszcze te centra wewnętrzne w człowieku, z których wykluwa się i rozrasta postawa użycia. Nie może być czystości bez przewyciężenia wspomnianych form subiektywizmu w woli oraz ukrytych pod nimi egoizmów: postawa użycia jest tym bardziej niebezpieczna, im bardziej jest zamaskowana w woli; „grzesznej miłości” najczęściej nie nazywa się „grzeszną”, ale po prostu „miłością”, starając się narzucić (sobie i innym) przekonanie, że tak właśnie jest i nie może być inaczej. Być czystym znaczy: mieć „przejrzysty” stosunek do osoby drugiej płci – czystość to tyle, co „przejrzystość” wnętrza, bez której miłość nie jest sobą, nie jest bowiem sobą tak długo, jak długo chęć „używania” nie została podporządkowana gotowości „miłowania” w każdej sytuacji.

↑ K. Wojtyła, *Miłość i odpowiedzialność*, red. T. Styczeń, J.W. Gałkowski, A. Rodziński, A. Szostek, wyd. TN KUL, Lublin 2015, s. 153.

KOMENTARZ

Powyższe fragmenty nieco odmiennie opisują omawianą wartość. Pierwszy fragment jest poetyckim przedstawieniem obrazu miłości, która jest zaurazowaniem, silną emocją, doświadczaniem pięknej chwili zakochania. Jednak, jak każda emocja, uczucie, mija. Jeśli miłość nie rozwinie się, pozostając tylko uczuciem, przemienia się w smutek, wspomnienie. Aby miłość rozkwitła ko-

nieczna jest właśnie dojrzałość i świadomość, o których pisze przyszły papież w drugim fragmencie. Dojrzałość do miłości musi iść w parze z wyzbyciem się postawy użycia, egoizmu. Miłość może rozwinąć skrzydła, gdy będzie dojrzewała w czystości, w poczuciu pragnienia dobra drugiej osoby, przede wszystkim ze względu na osobę, którą się kocha.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Świadomość i dojrzałość seksualna powinny być przede wszystkim namiętnością nad kondycją ludzkiej płciowości. Sama płciowość i dojrzałość fizyczna nie jest wystarczająca by odpowiedzialnie podjąć zadania, jakie stoją przed człowiekiem w sferze seksualnej. Człowiek jest osobą, co oznacza, że wyraża siebie nie tylko za pośrednictwem cielesności i płciowości, lecz także za pośrednictwem sfery seksualnej. Ludzkie zachowania w tej sferze powinny być wolne, świadome i kierowane wartościami według hierarchii godnej człowieka. Człowiek jako istota wolna nie jest zniewolony popędami ani instynktami. Z tego względu może nauczyć się on kierowania seksualnością w oparciu o świadomość i wolność oraz w zgodzie z przyjętą przez siebie hierarchią wartości i ideałami.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Świadomość i dojrzałość seksualna są elementami większej całości: świadomego i dojrzałego przeżywania miłości w jej wymiarze nie tylko fizycznym, ale też psychicznym, moralnym, społecznym i duchowym. Młody człowiek wczesnie osiąga zdolność do podjęcia działań seksualnych, jednakże do dojrzałości emocjonalnej, w tej sferze, tym bardziej społecznej dochodzi znacznie później. Zdolność do określonych działań to za mało, aby je dojrzałe realizować. Konieczna jest ponadto świadomość związanych z tym konsekwencji oraz zdolność i gotowość do wzięcia za nie odpowiedzialności. Wychowawcy powinni wskazywać wychowankom na fakt, że sposób przeżywania i wyrażania seksualności wiąże się ze wszystkimi innymi wymiarami życia. Dotyczy to zatem zarówno sfery cielesnej, psychicznej, moralnej, jak i duchowej, społecznej, religijnej oraz prawnej czy obyczajowej. Związana jest również ze sferą wolności i wartości.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

O ile dojrzewanie płciowe w sensie biologicznym jest procesem samorzutnym, naturalnym i względnie łatwym do usystematyzowania, o tyle świadomość i dojrzałość seksualna w sensie psychologicznym jest kwestią indywidualną. Wiąże się ona z ogólną dojrzałością psychiczną w sferze poznawczej, emocjonalnej i społecznej. Osobowość, czyli zespół wrodzonych cech z jakimi człowiek przychodzi na świat, podlega rozwojowi pod wpływem środowiska, wychowania i osobistych doświadczeń emocjonalnych i interpersonalnych. Stwarzają one możliwość osiągnięcia określonego poziomu znajomości siebie i swoich potrzeb, poczucia odpowiedzialności i empatii. Osoba dojrzała psychoseksualnie jest w stanie prawidłowo wypełniać swoją rolę seksualną, a to znaczy, że posiada zdolność do tworzenia związku partnerskiego, zdolność *ars amandi* oraz zdolność do rodzicielstwa.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Bóg, stwarzając człowieka, kieruje swoje boskie tchnienie życia w istotę ulepioną z prochu ziemi. To, co boskie, duchowe, ma istnieć i realizować się w ciele i poprzez ciało. Bóg powołuje człowieka do bytu jako mężczyznę i kobietę, a więc jako istotę wyposażoną w określoną płć. Dwoje mają stać się jednym ciałem, aby być płodnymi, rozmnażać się, zaludniać ziemię i czynić ją sobie poddaną. Cieleśność ludzka i jej funkcje są więc ze swojej natury dobre, pochodzą z rąk Bożych. Ten dar połączony jest jednak z zadaniem. Otrzymaliśmy go, aby wypełnić określony przez Stwórcę plan. Dojrzałość ludzka polega na poznaniu

tego planu i zaangażowaniu się weń. Dojrzałe przeżywanie miłości oblubieńczej, łącznie z jej wymiarem intymnym, seksualnym, domaga się rozumienia i przyjęcia Bożego porządku. Łączy się z odpowiedzialnością za kochaną osobę, jest otwarte na płodność i konsekwencje z nią związane, służy dobru nie tylko własnemu, ale również społecznemu.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Zniechęcony do tworzenia autentycznych warunków ludzkiej prokreacji człowiek skłania się do traktowania samego siebie i własnego życia raczej jako zespołu doznań, których należy doświadczyć, aniżeli dzieła, które ma wypełnić. Stąd się wywodzi brak wolności, a w konsekwencji rezygnacja z angażowania się w stały związek z jedną osobą i rodzenie dzieci, lub uważania ich za jedną z wielu „rzeczy”, które można mieć lub nie mieć, według własnych upodobań, i które współzawodniczą z innymi możliwościami.

↑ CA 39.

” W ramach tej pozytywnej wizji seksualności należy umieścić ten temat w jego integralności i ze zdrowym realizmem. Nie możemy bowiem ignorować faktu, że często seksualność ulega depersonalizacji i pełna jest także patologii, tak, że „staje się w coraz większym stopniu okazją i narzędziem afirmacji własnego «ja» oraz samolubnego zaspokajania własnych pragnień i popędów”. W obecnym czasie istnieje duże zagrożenie, że również seksualność zostanie zdominowana przez za-

truwającego ducha „użyj i wyrzuć”. Ciało drugiej osoby jest często manipulowane, jak coś, co trzyma się tak długo, dopóki zapewnia satysfakcję, a ulega pogardzie, kiedy traci swą atrakcyjność. Czy można zignorować lub ukryć ustawiczne formy dominacji, arogancji, wyzysku, perwersji i przemocy seksualnej, które są produktem wypaczonego rozumienia seksualności, grzebiące godność innych osób oraz wezwanie do miłości pod mrocznym poszukiwaniem siebie samych?

↑ AL 153.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

*Na łożu moim nocą szukałam
umiłowanego mej duszy,
szukałam go, lecz nie znalazłam.
Wstanę, obejdę miasto,
po ulicach i placach,
szukać będę ukochanego mej duszy.
Szukałam go, lecz nie znalazłam.
Spotkali mnie strażnicy, którzy obchodzą miasto.
„Czy widzieliście miłego duszy mej?”
Zaledwie ich minęłam,
znalazłam umiłowanego mej duszy,
pochwyciłam go i nie puszczę,
aż go wprowadzę do domu mej matki,
do komnaty mej rodzicielki.
Zaklinam was, córki jerozolimskie,
na gazy i na łanie polne:
nie budźcie ze snu, nie rozbudzajcie ukochanej,
póki sama nie zechce.*

↑ Pnp 3,1-5.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Płciowość, przez którą mężczyzna i kobieta oddają się sobie wzajemnie we właściwych i wyłącznych aktach małżeńskich, nie jest bynajmniej zjawiskiem czysto biologicznym, lecz dotyczy samej wewnętrznej istoty osoby ludzkiej jako takiej. Urzeczywistnia się ona w sposób prawdziwie ludzki tylko wtedy, gdy stanowi integralną część miłości, którą mężczyzna i kobieta wiążą się z sobą aż do śmierci.

↑ KKK 2361.

V. LITERATURA

- Antonelli M., *W poszukiwaniu zagubionego ciała. Zaproszenie do refleksji*, tłum. K. Kozak, wyd. Jedność, Kielce 2006.
- Augustyn J., *Integracja seksualna. Przewodnik w poznawaniu i kształtowaniu własnej seksualności*, Wydawnictwo WAM, Kraków 1998.
- Dziewiecki M., *Cielesność, płciowość, seksualność*, wyd. Jedność, Kielce 2000.
- Dziewiecki M., *Seksualność – błogosławieństwo czy przekleństwo?*, Wydawnictwo Salwator, Kraków 2004.
- Franciszek, *Adhortacja Amoris laetitia*, Wydawnictwo M, Kraków 2016.
- Jan Paweł II, *Encyklika Centesimus annus*, w: tegoż, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. S. Małysiak, Wydawnictwo Świętego Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, Kraków 2005, s. 461–530.
- Gasparino A., *Seksualność darem Boga. Rozmowy z młodzieżą na temat etyki seksualnej*, tłum. T. Chudecki, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1998.
- Góralczyk P., *Wychowawcza etyka seksualna*, wyd. Apostolicum, Ząbki 2000.
- Grześkowiak J., *Ciało, seksualność, cierpienie*, wyd. TN KUL Jana Pawła II, Lublin 2013.
- Jan Paweł II, *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich*, wyd. Katolicka Agencja Informacyjna Hachette Livre Polska, Warszawa 2008.
- Komorowska-Pudło M., *Psychospołeczne uwarunkowania postaw młodzieży wobec seksualności*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2015.
- Ombach M., *W drodze do prawdziwej miłości*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2002.
- Osiecka A., *Liryka po polsku*, w: tejże, *Najpiękniejsze wiersze i piosenki*, wybór M. Włodarski, wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 2016, s. 51.
- Pelamatti L., *Bolesna miłość. Kiedy seksualność dzieli małżonków*, tłum. E. Łukaszyk, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005.
- Półtawska W., *Przygotowanie do małżeństwa*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2002.
- Semen Y., *Seksualność według Jana Pawła II*, tłum. Z. Denkowska, J. Urbaniak, Wydawnictwo Świętego Wojciecha, Poznań 2008.

Skrzydlewski W.B., *Palące problemy seksualności*, Wydawnictwo M, Kraków 2003.

Solano C., *Dojrzewanie i miłość*, tłum. A. Gawecka, Wydawnictwo Wiedza i Życie, Warszawa 2005.

Wojtyła K., *Miłość i odpowiedzialność*, red. T. Styczeń, J.W. Gałkowski, A. Rodziński, A. Szostek, wyd. TN KUL, Lublin 2015.

Zwoliński A., *Seksualność w relacjach społecznych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006.

